

שמעתא למיקתא

גליון קצ"ז / פרי לך לך / היתשע"ה
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

האם יש חשש איסור בקניית יבול נכרי מהנוהג שאין בהם קדושת שביעית

א. איסור סחורה בפירות שביעית

מבואר ב**ש"ס ע"ז** (סג). דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית, דהיינו לקנות או ללקוט פירות על מנת למכרם, שנאמר (ויקרא פ"ה ט"ו) "והייתה שבת הארץ לאכלה" ודרשו חז"ל לאוכלה ולא לסחורה. וכן פסק ה**רמב"ם** (שמיטה ויובל פ"ה ה"א). וכן הוא בחזו"א (שביעית פ"ה ס"ד ו).

ב. האם האיסור מכירת פירות שביעית הוא על המוכר או אף על הקונה

ונחלקו הפוסקים האם איסור סחורה נא רק על המוכר, ועל הקונה ליכא איסור אלא משום לפני עור בלבד, או שהאיסור חל על שניהם. דעת ה**מבי"ט** (ח"א סי' כא), **הנפות תמיים** (טובה לא). וה**נוב"י** (אה"ע ק' ט"ו ע"ד ד"ה ומה) להקל. אבל דעת המנהג (קידושין נ: ד"ה ש"מ) **והשואל בנוב"י** (נוב"י ס"ח) להחמיר. והכרעת המנהג **שלמה** (תני' סי' ק סוף אות ב'). כהמקילים. וכן פסק ה**גריש"א זצ"ל** (משמרת השביעית פ"ז סוף הגה 24). [ועיי' עוד ב**דרך אמונה** (שמיטה ויובל פ"ו שנה"צ אות ו) בשם החזו"א. ונרא' דכוונתו לאסור משום מסייע לדבר עבירה או לפניע, ולא משום דאיכא איסור על הקונה. ועיי' עוד שם בשם ה**גריש"א זצ"ל** ומשמע דלא בריירא ליה להקל, ולאפשר דס"ל להגריש"א זצ"ל להקל רק בני"ד דהיינו בפירות נכרי דיש לסמוך על החולקים על החזו"א כמבואר לקמן].

ג. עבר ופשט סחורה בפירות שביעית

ואם עבר ומכר פירות שביעית בדיעבד חלה המכירה, כמבואר ב**ירושלמי** (שביעית פ"ה ה"א) **ובתוס'** (קידושין נב. ד"ה המקדש). וכן הוא ב**דרך אמונה** (שמיטה ויובל פ"ו ציון הלכה ס"ז ז). ומבואר ב**בנמ"ס** (שמו"י פ"ו ה"א ו"ה) דאף לא נאסרו הפירות, ומי"מ בקדושתם קיימי.

ד. איסור מסירת דמי שביעית לעם הארץ

ושנינו **בסוכה** (ל"ט). דכל שיש בו קדושת שביעית כגון פירות שביעית, דמי שביעית או חלפני שביעית, אסור למסרם לעם הארץ, כלומר לכל מי שאינו מקפיד על קדושת שביעית. וכן פסק ה**רמב"ם** (שמו"י פ"ה ה"י). ופירש **רש"י** (שם ד"ה אין מוסרין) שכל פירות שביעית חייבין להתערב בשביעית הן ודמיהן, ולא שיעשה בהם סחורה להצניעם לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ תשוּדוּן על כך, לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים, דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול. **ותוס'** (שם ד"ה שאין מוסרין) פירשו שנמצא מכשולם באיסורים שהרי הם אינן נוהגין בקדושת הדמים.

ולפי"ז אסור לקנות פירות שביעית מחשוד על השביעית, משום שעובר (המוכר) על איסור סחורה, ומפני שהדמים נתפסים בקדושת שביעית ואין מוסרין דמי שביעית לע"ה, ונמצא עובר באיסור לפניע. (ודעת ה**בנין עולם** (סי' כא) דבמסירת מעות דמי שביעית עובר על לפניע דאין, דהרי העם הארץ חשוד לעשות סחורה בשביעית. אולם העירונ' מדברי ה**חת"ס** (טובה שם ד"ה וליתיב) דמשמע דאין בזה אלא משום איסור דרבנן. ואפשר דהיינו טעמא דס"ל דאין בזה איסור תורה כי כבר פסקו הפוסקים וכן הובא ב**במ"ב** (סי' שס"ג ט"ז) דהיכן דאיכא תליה שיעשה בהיתר ליכא משום לפניע). [ועיי' ב**במנח"ש** (תני' סי' ק סוף אות ג) שכת' לחדש דלא רק משום לפניע אסור, אלא חז"ל גזרו גם גזירה מיוחדת לא למסור דמי שביעית לע"ה].

ה. פירות הגדלים באר"י בקרקע של עכו"ם

והנה כבר מפורסמת מח' הפוסקים האם איכא משום שביעית בקרקע של נכרי (באר"י) דעת ה**ב"י** (אבקת וכול סי' כב - כה) דליכא קדושה, אולם דעת ה**מבי"ט** (ח"א סי' כא) דאיכא קדושה.

ויעיינו ב**ספר חרדים** (נו) שפסק כהמבי"ט, וכתב דגם מורינו הרב גדול הדור כמהר"ר יוסף קארו בסוף ימיו כשחיבר השו"ע, כתב שם שנת השמיטה היא בה לא תרומות ולא מעשרות, ולא חילק בין פירות עכו"ם לפירות ישראל (ואם היה סובר דליכא קדושה בקרקע של עכו"ם הרי שייך חיוב תרומות ומעשרות באף בשנת השבע), ע"כ. וכן מהמר"י (סי' מג) כתב שהעידו חכמים מוקני הדורות שאע"פ שהרב מהר"י קארו היה חוכך לחחמיר, והיה נוהג להפריש בלא ברכה, אח"כ הכריחו הרב אביו הרב המבי"ט והחכמים שעמו בפומבי שלא יעשרו כל עיקר, דחומרא דאתי לידן קולא היא, שיש בדבר הפסד שביעית, ולא היה מי שיערר בדבר, ע"כ. וכן הביא ה**חזו"א** (שביעית סי' ב) ע"פ דבריהם שהב"י חזר בו.

מיהו ה**ברכ"י** (סי' שלא ס"ק י) דחה דברי החרדים, שהרי תשובות אלו שבאבקת רוכל נכתבו אחר שנכתב השו"ע. ועיי"ש שדחה נמי דברי המהר"יט. וכן נקט ה**פאת השלחן** (סי' כג ס"ק כט). [ויש להעיר על הא דמשמע מהמהר"יט, שהב"י חזר בו, מדברי תשובת בנו של ה**נוב"י** (תני' וי"ד ריש סי' כט) שכת' דהיכן שהפוסק פרסם דעתו תו לא נאמן אחר להעיד שחזר בו, והביאו להלכה ה**חזו"א** (א"ח סי' לט קנטרס השיעורים ס"ק טו ד"ה ובנו"ב)].

ו. כשהמוכר סומך על המקילין דאין בפירות משום קדושת שביעית

ויש לדון בבוונא שהמוכר סומך על המקילין, האם מי שנוהג להחמיר רשאי לקנות ממנו, דעל הקונה ליכא איסור אלא משום לפניע בלבד כנ"ל, ובכ"ה"ג אפשר דליכא מכשול בדתר הנכשל (דהיינו המוכר) אזלינן, והרי הוא סומך על המקילין. או דילמא בתר המכשול (דהיינו הקונה) אזלינן והרי הוא נוהג איסור נכשל ואי"ש כן כאן מכשול.

והנה מצינו ב**מרדכי** (יבמות סי' צ"ג) בשם ה**אור זרוע** (סי' תרג) שאדם שאסר עצמו בדבר המותר לאחרים, ואחרים יודעים שמחמיר יע"ע אע"פ שידע שהוא היתר אלא שהדיר עצמו, פשיטא שיכול לסמוך על אחרים ואין לחוש שמא יאכיליהו דבר האסור לו דלא יעברו על לפניע, כמו שמצינו לענין נהר דאסור להושיט לו כוס יין משום לא זה, אלא דצ"ע בבוונא שראובן פירש ממאכל לפי שגראה לו שאסור לאוכלו ושמועון נוהג בו היתר ונראה לו שראובן טועה בדבר וגם ראובן אם היה סובר שמותר היה אוכל, מי יש לראובן לחוש שמא יאכילנו שמעון, ויש לדקדק מההיא דאיפליגו רב ושמואל דרב אמר לא עשו בית שמאי כדבריהם וכו' ושמואל אמר עשו ואסיקנא דעשו ומודעי להו ופרש"י ומש"ה לא נמנעו, אלמא שיכול לסמוך עליו ולא חייש דלמא ספי ליה, עכ"ל. וכן פסק **ברמ"א** (וי"ד סי' ק"ט טע"ז).

ומשמע מדבריהם בדתר הנכשל אזלינן, וע"כ אסור למתיר להאכיל את האוסר. וכן ה**רלנ"ח** (סי' קכ"א) **והש"ך** (שם ס"ק ב) כתבו דאם המתיר מאכיל את האוסר יש בזה משום לפני עור, וכדמוכח בחולין (ק"א) דאמרו "חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי ולא סבירא ליי". וכן הסכים ב**ביאור הגר"א** (אות כא). וכן נקטו ה**בנין ציון** (ח"א סי' סב). **הפרי יצחק** (ח"ב סי' לח ד"ה והנה השע"מ) **והכת"ס** (וי"ד סי' ע"ד ד"ה חזקת תורת העולה, וא"ח סי' טו).

אולם ה**פרי"ח** (א"ח סי' תצו מנהיג איסור אות כג) אחר שהביא דעת ה**באר שבע** הסובר כה**מרדכי** הנ"ל ע"פ הראיות הנ"ל, האריך לדחות דבריהם ומסיק שאם המתיר מאכיל להאוסר אינו עובר משום לפניע בין באיסור ניכר בין באיסור שאינו ניכר, אלא דמי"מ באיסור שאינו ניכר "אין ראוי לו" המתיר להתעורר על דעתו. ומי"מ האוסר מצוי למיכיל בביתיה, ולאו דוקא שמותר להתארח אצל ת"ח אלא אפי' בסתם עם הארץ מותר להתארח אצלו כיון שמודיע לו שהוא אוסר בדבר פלוני, ואדרבה ע"ה עדיף בענין זה מת"ח, שהת"ח יודע שמותר הדבר להטעותו אלא שמכוער הדבר, והע"ה סבור דאיכא לאו דלפ"ע ופשיטא שלא יאכילנו דבר האסור לו דהא לא חשיד אלא דלפ"ע, ע"כ.

וכן מבואר ב**תפארת ישראל** (עדייות פ"ד בועז אות ב). וכן הביא ה**ריטב"א** (שם) בשם יש אומרים (אלא דשוב נקט בשם הרא"ה כדרכו של המרדכי).

ומבואר מדברי הפרי"ח ודעימיה דלעולם ליכא על הסובר שהדבר מותר איסור לפניע להאכיל את הסובר שהדבר אסור, מחמת בדתר "המכשול" אזלינן ולא בתר "הנכשל", וליכא שום איסור בזה אלא דאין הדבר ראוי. ועיי' עוד בגליון קניין שהארכנו בזה בס"ד.

ולהלכה נקטינן כדברי רוב הפוסקים בדתר הנכשל אזלינן וע"כ בני"ד כיון שהמוכר סומך על המקילין אין משום לפניע. בפרט היכן שהקונה רק מחמיר ע"ע מפני מנהג אבותיו או רבותיו (ולא מכח הכרעתו דאסור), דבכגון דא אין לחוש ולפ"ע כלל (אף לדעת הפרי"ח הנ"ל) כי גם זה שנוהג איסור יודע שחבירו אי"צ להחמיר כמותו וכל א' כמנהגו נוהג כמבואר ב**במנח"ש** שבסמוך.

וכן מצינו ב**מבי"ט** (שם) דס"ל דאיכא קדושת שביעית גם בפירות הגדלים בקרקע של נכרי, ומי"מ כתב שמותר לקנות מישראל המוכרים, כיון שהדבר להם היתר שסומכים על המורים להם, ולא נדון אותם בעורבם כלא ילתן להם דבר שגראה להם היתר, ע"כ. וכן פסק ע"פ דבריו ה**מנחת שלמה** (תני' סי' ק סוף אות ג). וכן דעת ה**גריש"א זצ"ל** (משמרת השביעית פ"ז הגה 25). וכ"כ **במנחת אשר** (שביעית סי' כג).

והרי בדרך אמונה (שמיטה ויובל פ"ד הכ"ט באור הלכה ד"ה גוי, ועיי' עוד בפ"י שנה"צ אות ו) שהביא עובדא דאתי קמיה דהחזו"א זצ"ל והורה דאסור לקנות ממי שסומך על סברת הב"י דאין שמיטה בקרקע של עכו"ם, כי רוב הפוסקים ס"ל כהמבי"ט האוסר בזה. אולם צ"ע דהרי עמודי עולם הם המקילים. וה**מבי"ט** (שם) אע"פ שס"ל לאסור פירות שביעית הבאים מקרקע של עכו"ם אע"פ"כ היתר בב"ח"ג. ועיי' ב**חזו"א** סימן י' (ס"ק ו) שכתב להדיא דהסומך על עכו"ם יש לו על מה שיסמוך. ועיי' ב**משמרת השביעית** (קא"ר פ"ז הגה 25) שתמה נמי ע"ז והביא בשם ה**גריש"א זצ"ל** דמה שהחזו"א הורה להחמיר (שלא לקנות ממי שסומך על המקילים), הוא גם כן להחמיר קדושת שמיטה וחומר פירות נכרי לדיטנו, ובדאי ידע שיש לשומעים לרבותיהם על מה שיסמוכו. ועיי' ב**חוט שני** (שביעית פ"ו ה"א עמ' טט).

- מסקנא דינא -

העולה לדינא מדבריהם כדעת הסוברים דאיכא קדושת שביעית בקרקע של עכו"ם שבאר"י, רשאי לקנות פירות ממי שסומך על דעת הסוברים דאין קדושת שביעית בקרקע של עכו"ם, וליכא משום לפני עור לא תתן מכשול (ומי"מ עליו לנוהג בהם קדושת שביעית). וכן פסק ה**גריש"א זצ"ל**.

המברך ומכון להוציא את חברו יד"ח, ודיבר בין ברכה למעשה, מה דין השומע

כתב החקרי לב [וי"ד, קנטרס כונן להקרי בסי' גג] - בברכת המוציא אם שח הברוצע קודם שטעמו, צריכים לברך, או שיברך הברוצע פעם שנית, כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ה וכו'. ואני מסופק במי שרצה לפטור עצמו בברכתו של חברו בתפילין, דק"ל שח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך, אי גם על השומע חל החיוב לברך, ש"ל דכיון שכבר התחיל במצוה שהניח תפילין של יד אינו הפסק לדידיה, או דלמא לא עדיף מגברא דאתי מחמתיה, וצד זה נראה לי יותר. עכ"ל.

והנה מריש דבריו שכתב "אם שח הברוצע קודם שטעמו צריכים לברך", מבואר דס"ל כדבר פשוט דכל ששח הברוצע קודם שטעמו, לא מהני ברכת הברוצע אף למסובין שלא שחו.

ובכ"ה"ג שטעמו המסובין קודם ששח הברוצע, היה מקום לומר דס"ל דמהני ברכתו לאותם שטעמו, אף שהמברך אכתי לא טעם. אולם מהמשך דבריו שהסתפק רק לענין שיחה בין תפילין של יד לתפילין של ראש, ולא הסתפק בכ"ה"ג ששח המברך בין ברכה להנהגה, נראה דכל שאכתי לא התחיל המברך לקיים המצווה, פשיטא ליה דנתבטלה ברכת המברך, אלא דמסק"ל ליה דכבר התחילו המברך והשומע בקיום המצווה, אי הוי הפסק המברך הפסק לשומע, ואף בזה נראה לו יותר דלא עדיף השומע מן המברך (ומ"מ מ"ש כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ה ע"כ ט"ס הו"א).

[ועיי' בסדי חמד (מפרכת ברכות ס' א' אות מ"א)] דכתב דמילתייהו דרבנן קדישי נאמרו על מי ששח בין תפלה לתפלה אם יברך השומע על של ראש או לא, אלא נראה דה"ה כמבואר בהפסק בין ברכה לעשיית המצוה בשח המשמיע ולא שח השומע, ההק"ל נוטה דעתו יותר דצריך לברך דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה. ודבריו צ"ב דהא בריש דברי החקרי לב מבואר להדיא כדבר פשוט דאם שח הברוצע קודם שטעמו השומעים דצריכים לברך, ואף בשח הברוצע אחר שטעמו השומעים יש להסתפק כדבריו).

אולם דמאי דפשיטא ליה להקרי לב דבשח הברוצע קודם שטעמו השומעים, צריכים השומעים לברך, לאו מילתא פסיקתא היא, והבית מנוחה [למחור"י שמואל אשכנזי זצ"ל - דינים השייכים לעשיית המוציא סי"ב] פשיטא ליה איפסא וז"ל - אם שח הברוצע בין ברכה לאכילה והמסובין לא הפסיקו בשיחה בטלה, נ"ל פשוט דאע"ג הברוצע צריך לחזור ולברך ברכת המוציא לצעמו מפני שהפסיק בשיחה המסובין א"צ לכוון לברכתו השניה כדי לצאת, כי כבר יצאו בברכה הראשונה של הברוצע, דהא ענייתם אכ"מ שענו על ברכת המוציא בראשונה חשיב ברכו ברכת המוציא כל אחד לעצמו, דעונה כמברך וכו'. כנ"ל פשוט, ודלא כהרב מהר"יח ז"ל בספר חקרי לב.

וכ"כ לדינא בפמ"ג (סי' קס"ז משבצות זהב ס"ק ח') - והוי וידע אם הברוצע הפסיק בדיבור בין ברכה לאכילה ואחרים אכלו אח"כ, י"ל דיצאו הם בברכתו, הואיל והם לא הפסיקו בדיבור. ומחא אמריה לה מס"ר ר"ט ס"ב בהג"ה - הואיל ומוציא אחרים בברכתו, אף הדואר לא היה דעתו שיחיה יין עוד וזוהו דא מים. ועיי' סי' ר"ג במג"א ס"ד ז' ע"ד כיון דאין חזר ויצא, מי"מ א"צ שח הברוצע קודם שטעמו השומעים, דהא ענייתם אכ"מ שענו על ברכת המוציא בראשונה חשיב ברכו ברכת המוציא כל אחד לעצמו, דעונה כמברך וכו'. כנ"ל פשוט, ודלא כהרב מהר"יח ז"ל בספר חקרי לב.

וכיצ"ב כתב בזכור לאברהם [לגרי"א שמואל אלקלעי זצ"ל - א"ח אות ב' ערך ברכות כוס ברכת המזון] וז"ל בתוך דבריו שם - שוב ראיתי למג"א בסי' ר"ט סק"ג ובסי' ר"ג סק"ז ובסי' ר"ט ס"ק ה', דכתב דאע"ג דאם בידך א' ברכה לבטלה וכיון להוציא את חברי אין חברו יוצא, מי"מ א"צ שח הברוצע קודם שטעמו השומעים, דהא ענייתם אכ"מ שענו על ברכת המוציא בראשונה חשיב ברכו ברכת המוציא כל אחד לעצמו, דעונה כמברך וכו'. דאע"פ שהוא יצטרך לברך עכ"ז חברו יוצא.

וע"כ בהגהות הרעק"א סי' ר"ג על דברי המג"א שם - דכל שברכתו נעשית לבטלה בשוגג יוצאים

